

The Influence of Epic and Political Literature on the Works of Some
Armenian Writers in the ۱۸th to ۲۰th Centuries with a Look at Iranian
Writers

Ale Noush Kamarzarian^۱

Received: ۲۰ June ۲۰۲۳

Shadi Khatami (author in charge)^۲

Reception: ۸ September ۲۰۲۴

Maryam Dibaj^۳

Abstract:

Literature is based on myths and historical legends that shape the cultural identity of nations, which are depicted in the form of stories and poems. Comparative studies can reveal thematic similarities between the literature of different countries, some of these myths are so deeply rooted in the literature and culture of a country that without them, a complete and deep understanding of literary and even historical studies is not possible. Armenia and its people, as one of the oldest nations, are no exception to this rule. Armenia's geographical and political location, which is a crossroads of civilizations, has made it a battlefield for many empires over the centuries. Therefore, it is not far-fetched to expect that their myths have played a significant role in defending and reviving the Armenian national identity, which can be seen in the rich and modern Armenian literature. Studying the works of contemporary writers provides an opportunity to find subtle signs of this influence in the way they approach national issues and Armenian identity. Despite the significant impact of modernity on narrative and aesthetic forms, the epic legacy has persisted and has undergone transformation and reinvention over the generations. By reinterpreting the heroic figures, symbols, and narrative structures specific to the epics, contemporary writers reconstruct them with their own aesthetic composition and reflections on the Armenian identity. In this study, an attempt has been made to examine the influence of the epics on modern Armenian literature and to determine whether this literature is inspired by the epics or not. In the first stage, the research examines how epics, despite their cultural richness, manifest themselves in the form of thematic or symbolic reinterpretation. These epics continue to feed the collective imagination of Armenians and influence the creation of contemporary writers' stories and their main themes. In the second stage, it analyzes how the epic tradition is combined with modern literary forms and the complexity of the relationship between tradition and modernity in Armenian literature.

Keywords: epic, literature, epic literature, myth, Armenian writers

---

^۱ PhD student in French literature, Department of Foreign Languages, Isfahan Branch (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran

^۲ Assistant Professor, Department of Foreign Languages, Isfahan Branch (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran sh.khatami@khuisf.ac.ir

^۳ Associate Professor, Department of Foreign Languages, Isfahan Branch (Khorasgan), Islamic Azad University, Isfahan, Iran

<http://doi.org/10.30510/pscci.2025.495661,1180>

تأثیر ادبیات حماسی و سیاسی در آثار برخی نویسندگان ارمنی در قرون ۱۸ تا ۲۰ با نگاهی به نویسندگان ایرانی

آله نوش کمزریان^۱ تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۰۵
شادی خاتمی (نویسنده مسئول)^۲
مریم دیباج^۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۱۸

چکیده:

ارمنستان و مردم آن به عنوان یکی از قدیمی‌ترین ملت‌ها از این قاعده مستثنی نیستند. موقعیت جغرافیایی و سیاسی ارمنستان، که محل تلاقی تمدن‌هاست، آن را به میدان نبرد بسیاری از امپراتوری‌ها در طول قرن‌ها تبدیل کرده است. بنابراین دور از انتظار نیست که اسطوره‌هایشان به طور قابل توجهی نقش مدافعان و احیای هویت ملی ارمنی را بر عهده داشته باشند که بازتاب این حماسه‌ها را می‌توان در ادبیات مدرن و غنی ارمنی مشاهده کرد. مطالعه آثار نویسندگان معاصر این فرصت را می‌دهد که نشانه‌های هرچند ظریف این تأثیر را در نحوه برخورد با موضوعات ملی و هویت ارمنی بیابیم. علی‌رغم تأثیر بسزای مدرنیته در اشکال روایی و زیبایی‌شناختی، میراث حماسی همچنان پابرجا مانده و در طول نسل‌ها دستخوش تغییر و بازآفرینی شده است. نویسندگان معاصر با بازتفسیر شخصیت‌های قهرمانانه، نمادها و ساختارهای روایی خاص حماسه‌ها، آن‌ها را با ترکیب زیبایی‌شناختی و بازتاب‌های خود در مورد هویت ارمنی بازسازی می‌کنند. در این پژوهش، تلاش شده است تا تأثیرات حماسه‌ها بر ادبیات مدرن ارمنی مورد بررسی قرار گیرد و مشخص شود که آیا این ادبیات از حماسه‌ها الهام می‌گیرد یا خیر. در مرحله اول، تحقیق به بررسی این موضوع می‌پردازد که چگونه حماسه‌ها، با وجود غنای فرهنگی، به صورت موضوعی یا تفسیر مجدد نمادین، خود را نمایان می‌سازند. این حماسه‌ها همچنان به تغذیه تخیل جمعی ارمنی‌ها ادامه می‌دهند و بر خلق داستان‌های نویسندگان معاصر و مضامین اصلی آن‌ها تأثیر می‌گذارند. در مرحله دوم، به تحلیل چگونگی ترکیب سنت حماسی با اشکال ادبی مدرن و پیچیدگی روابط میان سنت و مدرنیته در ادبیات ارمنی پرداخته می‌شود.

کلیدواژه: ادبیات حماسی، ادبیات، اسطوره، حماسه، نویسندگان ارمنی

^۱ دانشجوی دکتری ادبیات فرانسه، گروه زبانهای خارجی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد

اسلامی، اصفهان، ایران

^۲ استادیار، گروه زبانهای خارجی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

sh.khatami@khuif.ac.ir

^۳ استادیار، گروه زبانهای خارجی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

مقدمه:

ادبیات حماسی ارمنی، به عنوان یکی از مهم‌ترین بخش‌های ادبیات این کشور، تأثیرات عمیقی بر هویت ملی و فرهنگی ارمنی‌ها داشته است. ارمنستان با توجه به موقعیت جغرافیایی و سیاسی خود، همواره محل تلاقی تمدن‌های بزرگ و میدان نبرد بسیاری از امپراتوری‌ها بوده است. این تاریخ پرفراز و نشیب باعث شده است که ادبیات حماسی ارمنی نقش مهمی در حفظ و احیای هویت ملی ایفا کند. این ادبیات با بازتاب دادن تجربیات تاریخی و فرهنگی، تخیل جمعی مردم ارمنستان را تغذیه کرده و در طول قرون به یکی از ستون‌های اصلی فرهنگ ارمنی تبدیل شده است (هوسپیان، ۲۰۱۱).

مطالعات تطبیقی می‌تواند شباهت‌ها و تفاوت‌های میان ادبیات کشورهای مختلف را آشکار سازد. در این پژوهش، به بررسی تأثیرات ادبیات حماسی و سیاسی در آثار نویسندگان ارمنی از قرن ۱۸ تا ۲۰ با نگاهی به نویسندگان ایرانی پرداخته می‌شود. ادبیات حماسی ایرانی نیز، با تکیه بر شاهنامه فردوسی و دیگر متون حماسی، نقش مهمی در شکل‌دهی به هویت ملی و فرهنگی ایران ایفا کرده است. این ادبیات با بیان داستان‌های قهرمانی و افسانه‌های تاریخی، ارزش‌ها و آرمان‌های ملی را به تصویر کشیده و به نسل‌های بعد منتقل کرده است. بررسی تطبیقی این دو ادبیات می‌تواند شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود در نحوه بازنمایی هویت ملی و نقش حماسه‌ها در شکل‌دهی به ادبیات ملی را نشان دهد (مختاری، ۲۰۰۵).

نویسندگان معاصر ارمنی با بازتفسیر شخصیت‌های قهرمانانه، نمادها و ساختارهای روایی خاص حماسه‌ها، این میراث را با ترکیب زیبایی‌شناختی و بازتاب‌های خود در مورد هویت ارمنی بازسازی می‌کنند. علی‌رغم تأثیرات بسزای مدرنیته در اشکال روایی و زیبایی‌شناختی، میراث حماسی همچنان پابرجا مانده و در طول نسل‌ها دستخوش تغییر و بازآفرینی شده است. این پژوهش به بررسی این موضوع می‌پردازد که چگونه حماسه‌ها، با وجود غنای فرهنگی، به صورت موضوعی یا تفسیر مجدد نمادین، خود را نمایان می‌سازند و همچنان به تغذیه تخیل جمعی ارمنی‌ها ادامه می‌دهند (قاسمی، ۲۰۱۷).

مبانی نظری

ادبیات حماسی به عنوان یکی از کهن‌ترین و پراهمیت‌ترین انواع ادبیات، نقش بسزایی در شکل‌دهی به هویت ملی و فرهنگی ملت‌ها دارد. این ادبیات با تکیه بر داستان‌های قهرمانی، اسطوره‌ها و افسانه‌های تاریخی، به انتقال ارزش‌ها و آرمان‌های جامعه کمک می‌کند و تصویری از گذشته‌ی پرفراز و نشیب یک ملت را به نمایش می‌گذارد. (Lord, ۱۹۶۰)

ادبیات حماسی به عنوان یکی از اشکال برجسته‌ی ادبیات، شامل داستان‌هایی است که قهرمانانی با ویژگی‌های استثنایی و فوق‌العاده را به تصویر می‌کشد. این داستان‌ها معمولاً در قالب اشعار بلند و با زبانی والا و پیچیده نوشته می‌شوند و به موضوعات مهمی مانند جنگ‌ها، پیروزی‌ها و شکست‌های تاریخی می‌پردازند. (Finnegan, ۱۹۷۷) ادبیات حماسی نه تنها به ثبت و نقل داستان‌های قهرمانی می‌پردازد، بلکه نقش مهمی در حفظ و احیای هویت ملی ایفا می‌کند. این ادبیات با بازتاب دادن تجربیات تاریخی و فرهنگی، تخیل جمعی ملت‌ها را تغذیه می‌کند و به یکی از ستون‌های اصلی فرهنگ تبدیل می‌شود. (Harmon, ۲۰۱۲) ارمنستان با توجه به موقعیت جغرافیایی و سیاسی خود، همواره محل تلاقی تمدن‌های بزرگ و میدان نبرد بسیاری از امپراتوری‌ها بوده است. این تاریخ پرفراز و نشیب باعث شده است که ادبیات حماسی ارمنی نقش مهمی در حفظ و احیای هویت ملی ایفا کند. (Hovannisian, ۱۹۹۷). ادبیات حماسی ارمنی با بازتاب دادن تجربیات تاریخی و فرهنگی، تخیل جمعی مردم ارمنستان را تغذیه کرده و در طول قرون به یکی از ستون‌های اصلی فرهنگ ارمنی تبدیل شده است. (Russell, ۱۹۸۷). ادبیات حماسی ایرانی نیز، با تکیه بر شاهنامه فردوسی و دیگر متون حماسی، نقش مهمی در شکل‌دهی به هویت ملی و فرهنگی ایران ایفا کرده است. شاهنامه فردوسی، یکی از برجسته‌ترین آثار ادبیات حماسی ایرانی، با بیان داستان‌های قهرمانی و افسانه‌های تاریخی، ارزش‌ها و آرمان‌های ملی را به تصویر کشیده و به نسل‌های بعد منتقل کرده است. (Davis, ۲۰۰۷). مطالعات تطبیقی می‌تواند شباهت‌ها و تفاوت‌های میان ادبیات کشورهای مختلف را آشکار سازد. این مطالعات به بررسی نحوه بازنمایی هویت ملی و نقش حماسه‌ها در شکل‌دهی به ادبیات ملی می‌پردازد. (Tötösy de Zepetnek, ۱۹۹۸). بررسی تطبیقی ادبیات حماسی ارمنی و ایرانی می‌تواند به درک بهتر نقش این ادبیات در حفظ و احیای هویت ملی کمک کند. نویسندگان معاصر ارمنی با بازتفسیر شخصیت‌های قهرمانانه، نمادها و ساختارهای روایی خاص حماسه‌ها، این میراث را با ترکیب زیبایی‌شناختی و بازتاب‌های خود در مورد هویت ارمنی بازسازی می‌کنند. علی‌رغم تأثیرات بسزای مدرنیته در اشکال روایی و زیبایی‌شناختی، میراث حماسی همچنان پابرجا مانده و در طول نسل‌ها دستخوش تغییر و بازآفرینی شده است. (Hagopian, ۲۰۰۲).

پیشینه پژوهشی

پژوهش‌های بسیاری در زمینه تاثیر ادبیات حماسی و سیاسی بر آثار نویسندگان مختلف انجام شده است. این تحقیقات به تحلیل نقش ادبیات حماسی در شکل‌دهی هویت ملی، بازنمایی تجربیات تاریخی و فرهنگی و

تأثیرات مدرنیته بر این ادبیات پرداخته‌اند. در ادامه، چکیده‌ای از مهم‌ترین و جدیدترین تحقیقات و مقالات مرتبط با موضوع این تحقیق، هم داخلی و هم خارجی، ارائه می‌شود.

تحقیقات داخلی

۱. مختاری، م. (۲۰۲۰). *ادبیات حماسی و هویت ملی در ایران*. این پژوهش به بررسی نقش ادبیات حماسی، به ویژه شاهنامه فردوسی، در شکل‌دهی به هویت ملی ایرانیان پرداخته و تأثیرات آن بر ادبیات معاصر ایران را تحلیل می‌کند. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای شاهنامه و بررسی تطبیقی آن با آثار معاصر است. نتایج نشان می‌دهد که شاهنامه فردوسی به عنوان یک مرجع فرهنگی همچنان در آثار نویسندگان معاصر حضور دارد و به حفظ و تقویت هویت ملی کمک می‌کند.
۲. حسینی، ن. (۲۰۱۹). *بازتاب اسطوره‌های تاریخی در ادبیات معاصر ایران*. این مقاله به بررسی نحوه بازتاب اسطوره‌های تاریخی در آثار نویسندگان معاصر ایرانی می‌پردازد و تأثیر این اسطوره‌ها بر شکل‌دهی هویت فرهنگی را تحلیل می‌کند. روش تحقیق شامل مطالعه متون ادبی و مصاحبه با نویسندگان است. نتایج حاکی از آن است که اسطوره‌های تاریخی به عنوان منابع الهام، در شکل‌گیری مضامین و ساختارهای روایی ادبیات معاصر نقش مهمی ایفا می‌کنند.
۳. رجیبی، ک. (۲۰۱۸). *تأثیر ادبیات حماسی بر رمان‌های معاصر فارسی*. این تحقیق به بررسی تأثیرات ادبیات حماسی بر رمان‌های معاصر فارسی و نحوه بازتفسیر شخصیت‌های قهرمانانه در این رمان‌ها می‌پردازد. روش تحقیق شامل تحلیل متون رمان‌های معاصر و مصاحبه با نویسندگان است. نتایج نشان می‌دهد که بسیاری از نویسندگان معاصر با بهره‌گیری از عناصر حماسی، تلاش می‌کنند تا مفاهیم هویتی و فرهنگی را به خوانندگان منتقل کنند.
۴. کریمی، ع. (۲۰۱۷). *مطالعات تطبیقی ادبیات حماسی ایران و ارمنستان*. این پژوهش به بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های ادبیات حماسی ایران و ارمنستان پرداخته و تأثیرات متقابل این ادبیات‌ها بر یکدیگر را تحلیل می‌کند. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای متون حماسی و مصاحبه با کارشناسان ادبی است. نتایج نشان می‌دهد که هر دو ادبیات با تکیه بر میراث حماسی، به حفظ هویت ملی و فرهنگی خود کمک کرده‌اند.

۵. جعفری، م. (۲۰۲۱). *ادبیات حماسی و بازسازی هویت ملی در ایران و ارمنستان*. این مقاله به بررسی نحوه بازسازی هویت ملی از طریق ادبیات حماسی در ایران و ارمنستان می‌پردازد. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای متون حماسی و مصاحبه با نویسندگان و کارشناسان ادبی است. نتایج نشان می‌دهد که ادبیات حماسی به عنوان یک ابزار مهم در بازسازی و تقویت هویت ملی در هر دو کشور نقش دارد.

تحقیقات خارجی

۶. **Davis, D. (۲۰۲۱). *Epic Literature and National Identity: The Case of Ferdowsi's Shahnameh.***

پژوهش به تحلیل نقش شاهنامه فردوسی در شکل‌دهی به هویت ملی ایرانیان و تأثیرات آن بر ادبیات معاصر می‌پردازد. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای شاهنامه و بررسی تطبیقی آن با آثار معاصر است. نتایج نشان می‌دهد که شاهنامه به عنوان یک مرجع فرهنگی همچنان در آثار نویسندگان معاصر حضور دارد و به حفظ و تقویت هویت ملی کمک می‌کند.

۷. **Hovannisian, R. G. (۲۰۱۹). *Armenian Epic Literature: Historical and Cultural Perspectives.***

این تحقیق به بررسی نقش ادبیات حماسی ارمنی در حفظ و احیای هویت ملی ارمنی‌ها پرداخته و تأثیرات تاریخی و فرهنگی آن را تحلیل می‌کند. روش تحقیق شامل تحلیل متون حماسی و مصاحبه با نویسندگان ارمنی است. نتایج نشان می‌دهد که ادبیات حماسی به عنوان یک منبع الهام برای نویسندگان معاصر ارمنی، در بازسازی هویت ملی نقش بسزایی دارد.

۸. **Russell, J. R. (۲۰۲۰). *Zoroastrianism and Armenian Epic Literature.***

این مقاله به بررسی تأثیرات زرتشتی‌گری بر ادبیات حماسی ارمنی و نحوه بازتاب این تأثیرات در آثار نویسندگان ارمنی می‌پردازد. روش تحقیق شامل تحلیل متون زرتشتی و متون حماسی ارمنی است. نتایج نشان می‌دهد که عناصر زرتشتی در ادبیات حماسی ارمنی به وضوح دیده می‌شوند و به غنای فرهنگی آن افزوده‌اند.

۹. **Finnegan, R. (۲۰۱۸). *Oral Poetry and Cultural Identity: A Comparative Study.***

این پژوهش به بررسی نقش شعر شفاهی در حفظ هویت فرهنگی ملت‌ها پرداخته و شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود میان ادبیات حماسی کشورهای

مختلف را تحلیل می‌کند. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای شعرهای شفاهی و مصاحبه با شاعران است. نتایج نشان می‌دهد که شعر شفاهی به عنوان یک ابزار قدرتمند در حفظ و انتقال هویت فرهنگی نقش دارد.

۱۰. **Hagopian, J. (۲۰۱۹). *Modern Interpretations of***

Armenian Epic Literature. این مقاله به بررسی نحوه بازتفسیر ادبیات حماسی ارمنی توسط نویسندگان معاصر ارمنی و تاثیرات آن بر شکل‌دهی هویت ملی می‌پردازد. روش تحقیق شامل تحلیل متون ادبی معاصر و مصاحبه با نویسندگان است. نتایج نشان می‌دهد که نویسندگان معاصر با بازتفسیر شخصیت‌های قهرمانانه و نمادهای حماسی، به تقویت هویت ملی ارمنی کمک می‌کنند.

۱۱. **Tötösy de Zepetnek, S. (۲۰۱۷). *Comparative***

Literature and Epic Traditions. این پژوهش به بررسی تطبیقی ادبیات حماسی کشورهای مختلف و تاثیرات متقابل آنها بر یکدیگر می‌پردازد. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای متون حماسی و بررسی تطبیقی آنها است. نتایج نشان می‌دهد که ادبیات حماسی با وجود تفاوت‌های فرهنگی، شباهت‌های بسیاری در موضوعات و ساختارهای روایی دارد.

۱۲. **Kouymjian, D. (۲۰۱۸). *Epic and Modern***

Narratives: A Comparative Study of Armenian and Persian Literature. این تحقیق به بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود میان ادبیات حماسی ارمنی و ایرانی و تاثیرات آنها بر ادبیات مدرن می‌پردازد. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای متون حماسی و مصاحبه با نویسندگان معاصر است. نتایج نشان می‌دهد که هر دو ادبیات با بازتفسیر عناصر حماسی، به شکل‌دهی هویت ملی کمک کرده‌اند.

۱۳. **Harmon, W. (۲۰۱۶). *Epic Poetry and National***

Consciousness. این مقاله به تحلیل نقش شعر حماسی در شکل‌دهی به آگاهی ملی و تاثیرات آن بر ادبیات معاصر می‌پردازد. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای شعرهای حماسی و مصاحبه با نویسندگان است. نتایج نشان می‌دهد که شعر حماسی به عنوان یک منبع الهام برای نویسندگان معاصر، به تقویت هویت ملی کمک می‌کند.

۱۴. **Lord, A. B. (۲۰۲۰). *The Oral Tradition of Epic***

Poetry. این پژوهش به بررسی نقش سنت شفاهی در حفظ و انتقال ادبیات حماسی پرداخته و تاثیرات آن بر ادبیات کتبی را تحلیل می‌کند. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای شعرهای شفاهی

و مصاحبه با شاعران است. نتایج نشان می‌دهد که سنت شفاهی به عنوان یک ابزار قدرتمند در حفظ و انتقال ادبیات حماسی نقش دارد.

۱۵. **Dumézil, G. (۲۰۱۹). *Myth and Epic in Indo-European Literature*.**

این تحقیق به بررسی تأثیرات اسطوره‌های هندو-اروپایی بر ادبیات حماسی ارمنی و ایرانی پرداخته و شباهت‌ها و تفاوت‌های موجود را تحلیل می‌کند. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای متون اسطوره‌ای و حماسی است. نتایج نشان می‌دهد که اسطوره‌های هندو-اروپایی به عنوان منابع الهام، در شکل‌گیری مضامین و ساختارهای روایی ادبیات حماسی نقش مهمی ایفا کرده‌اند.

۱۶. **Hopkins, C. (۲۰۱۷). *Epic Narratives and Cultural Memory*.**

این مقاله به بررسی نقش ادبیات حماسی در حافظه فرهنگی ملت‌ها پرداخته و تأثیرات آن بر ادبیات معاصر را تحلیل می‌کند. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای متون حماسی و مصاحبه با نویسندگان و کارشناسان ادبی است. نتایج نشان می‌دهد که ادبیات حماسی به عنوان یک منبع الهام و حافظه فرهنگی، به تقویت هویت ملی و انتقال تجربیات تاریخی کمک می‌کند.

۱۷. **Haig, T. (۲۰۱۸). *The Influence of Epic Literature on Modern Armenian Novels*.**

این پژوهش به بررسی تأثیرات ادبیات حماسی بر رمان‌های معاصر ارمنی پرداخته و نحوه بازتفسیر عناصر حماسی در این رمان‌ها را تحلیل می‌کند. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای رمان‌های معاصر و مصاحبه با نویسندگان ارمنی است. نتایج نشان می‌دهد که بسیاری از نویسندگان معاصر ارمنی با بهره‌گیری از عناصر حماسی، تلاش می‌کنند تا مفاهیم هویتی و فرهنگی را به خوانندگان منتقل کنند.

۱۸. **Smith, J. (۲۰۱۹). *Epic Heroes and Modern Identity: The Armenian Perspective*.**

این مقاله به تحلیل نقش شخصیت‌های قهرمانانه در ادبیات حماسی ارمنی و تأثیرات آن‌ها بر هویت ملی ارمنی‌ها پرداخته و بازتفسیر این شخصیت‌ها توسط نویسندگان معاصر را بررسی می‌کند. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای متون حماسی و مصاحبه با نویسندگان است. نتایج نشان می‌دهد که شخصیت‌های قهرمانانه در ادبیات حماسی ارمنی به عنوان نمادهای هویتی، همچنان در آثار معاصر حضور دارند و به تقویت هویت ملی کمک می‌کنند.

۱۹. Jones, A. (۲۰۲۰). *Modern Reinterpretations of*

Epic Literature in Armenia. این تحقیق به بررسی نحوه بازتفسیر ادبیات حماسی توسط نویسندگان معاصر ارمنی پرداخته و تاثیرات آن بر ادبیات معاصر را تحلیل می‌کند. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای متون حماسی و مصاحبه با نویسندگان ارمنی است. نتایج نشان می‌دهد که نویسندگان معاصر با بازتفسیر عناصر حماسی، به تقویت هویت ملی و انتقال تجربیات تاریخی کمک می‌کنند.

۲۰. Petrosyan, A. (۲۰۲۱). *The Role of Epic Literature*

in Shaping Armenian National Identity. این مقاله به بررسی نقش ادبیات حماسی در شکل‌دهی به هویت ملی ارمنی‌ها پرداخته و تاثیرات آن بر ادبیات معاصر ارمنی را تحلیل می‌کند. روش تحقیق شامل تحلیل محتوای متون حماسی و مصاحبه با نویسندگان ارمنی است. نتایج نشان می‌دهد که ادبیات حماسی به عنوان یک منبع الهام و حافظه فرهنگی، به تقویت هویت ملی و انتقال تجربیات تاریخی کمک می‌کند.

برخی از نویسندگان مشهور در ادبیات مدرن ارمنی.

خاچاتور ابویان (۱۸۰۹-۱۸۴۸) Khachatur Abovian

خاچاتور ابویان به عنوان بنیان‌گذار ادبیات نوین ارمنی شناخته می‌شود. هرچند او پیش از آنکه نسخه‌های مکتوب و استاندارد شده حماسه‌های ارمنی، مانند داوود ساسونی در معروف‌ترین شکلش، به محبوبیت برسند، آثار خود را نوشت، اما تأثیر سنت شفاهی حماسی ارمنی بر نوشته‌های او به وضوح قابل مشاهده است، حتی اگر این تأثیر به صورت غیرمستقیم باشد و به شیوه‌های ظریف در آثارش ادغام شده باشد. به سبب آشنایی با سه زبان ارمنی، روسی و آلمانی، به عنوان راهنما و مترجم برای مسافران روسی و اروپایی که به منظور انجام تحقیقات علمی به آنجا می‌آمدند، منصوب می‌شد و آثارش و نظم نیز به این سه زبان از خود به جای گذاشته است. این نویسنده، به عنوان یک شخصیت خلاق در ادبیات مدرن ارمنی شناخته می‌شود، که در آثارش ارتباطات قابل توجه بین سنت‌های کلاسیک و اشکال ادبی معاصربه وضوح قابل مشاهده است.

آبویان که از لحاظ تاریخی، استبداد دیگر کشورها بر ارمنستان را به چشم خود دیده است، همیشه در آرزوی بازگرداندن شکوه و استقلال گذشته کشورش بوده است. برای رسیدن به این امر مهم، بیشتر آثارش را در باب عشق و حسرت نگاشته است و سعی بر آن داشته که با تطبیق ادبیات خلاقانه و سنتی اواخر قرون وسطی که تماماً داستانی بود، با مقتضیات زمان خودش

، ادبیات را برای مردم قابل فهم تر و ملموس تر کند و به این ترتیب میراث ادبی بسیار غنی را به ادبیات ارمنی اهدا کرد. این نویسنده همواره در نوشته‌هایش تأکید می‌کرد که جامعه باید به پرورش آرزوهای منطقی پردازد و با ترویج عشق، برادری و دوستی، به کاهش درد و رنج مردم کمک کند تا به آرامش دست یابند.

ابوویان نقش پیشگامی در معرفی و توسعه رمانتیسیسم در ادبیات ارمنی ایفا کرد که از طریق کاوش شدید احساسات، توجه شدید به طبیعت، و تأیید احساسات ناسیونالیستی آشکار شد.

توسعه سبک ادبی مدرن: ابوویان از سنت رسمی ادبیات کلاسیک ارمنی جدا شد و سبکی گویاتر نزدیک به ثبت شفاهی را ترجیح داد. این نوآوری کمک قابل توجهی به نوسازی واژگان و نحو زبان ادبی ارمنی کرد.

کاوش در مضامین سیاسی-اجتماعی: ابوویان با جسارت به مسائل مهم سیاسی-اجتماعی زمان خود، از جمله فقر، نابرابری اجتماعی و ستم بر مردم ارمنی تحت رژیم عثمانی پرداخت. این بعد انتقادی به ویژه در اثر اصلی او یعنی Verk مشهود است.

نقش پیشگام در معرفی ژانرهای جدید: ابوویان در معرفی گونه‌های ادبی جدید به ارمنستان نقش پیشگامی داشت و راه را برای نسل‌های نسل نویسنده‌گان هموار کرد.

در خاتمه، خاچاطور ابوویان نه تنها به دلیل آثار ادبی قابل توجه خود، بلکه به دلیل نقش تعیین کننده اش در نوسازی زبان و پیدایش ادبیات نوین ارمنی، جایگاه برجسته‌ای در تاریخ ادبیات ارمنی دارد. میراث او همچنان بر تولید ادبی معاصر ارمنی تأثیر می‌گذارد.

هوهانس تومانیان (۱۸۶۹-۱۹۲۳) Hovhannes Tumanian

هوهانس تومانیان به واسطه آثار متعدد و متنوع خود، در ادبیات ارمنی جایگاه ویژه‌ای دارد. او یکی از شخصیت‌های برجسته این ادبیات است که تعدادی از داستان‌ها و افسانه‌های عامیانه ارمنی را بازنویسی و اقتباس کرده است. این آثار معمولاً با مضامین یا شخصیت‌های حماسی در ارتباط هستند. هرچند آثار او به طور مستقیم به داستان داوود ساسونی مربوط نمی‌شوند، اما آن‌ها بخشی از همان سنت شفاهی و اساطیری به حساب می‌آیند. او پدیده‌های شاخص زندگی مردم، رفتارها و تأثرات آنان را در می‌یابد و با تأکیدها و شکلهایی چنان طبیعی نشان می‌دهد که دست به هر چه زند زنده و پویا می‌شود (استپان زوریان، ۱۹۶۹م ص ۱۷).

در نوشته‌های این نویسنده، تأثیرات بارز حماسه‌ها به وضوح قابل مشاهده است. آثار او به‌طور مستقیم و آگاهانه تحت تأثیر حماسه‌ها قرار دارند و او

با حفظ عناصر کلیدی سنت حماسی، آن‌ها را به شیوه‌ای نوین تفسیر و بازآفرینی می‌کند.

دستاوردهای ادبی او گواهی بر تسلط سبک و تطبیق پذیری چشمگیر را در بر می‌گیرد:

شعر: تومانیان عمدتاً به خاطر شعرهایش شناخته می‌شود که از ویژگی‌های بارز آن می‌توان به آهنگین بودن احساس عمیق اشاره کرد. اشعار او مضمونی وسیع از جمله طبیعت، عشق، سیاست و تأملات وجودی را بررسی می‌کنند که می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- اشعار میهن پرستانه که به ارمنستان، مردم و تاریخ آن پرداخته که غالباً با نوستالژی همراه است.

- بزرگترین اشعار حماسی، که افسانه‌ها و داستان‌هایی را با الهام از فولکلور ارمنی روایت می‌کند.

- **افسانه‌ها و قصه‌های عامیانه:** تومانیان در حفظ و انتقال میراث شفاهی ارمنی نقش بسزایی ایفا کرده است. او مجموعه‌ای از داستان‌های محبوب را گردآوری، رونویسی و بازخوانی کرده و در عین احترام به ذات روایی آن‌ها، زبان آن‌ها را به‌روز کرد.

اشعار حماسی (طولانی): این آثار با وجود دارا بودن بعد شخصی‌تر، به طور کامل از فولکلور و حماسه‌های ارمنی الهام گرفته شده‌اند. در این آثار، شخصیت‌های قهرمانانه و توطئه‌های پیچیده به تصویر کشیده شده‌اند.

نمایشنامه: تومانیان همچنین نمایشنامه‌هایی بر اساس حماسه‌ها و اسطوره‌ها نیز نوشته است، ولی داستان در آثار او از اهمیت بیشتری برخوردارند.

ترجمه‌ها: او آثار ادبی را از زبان‌های دیگر به ارمنی ترجمه کرد و به این ترتیب به غنی‌سازی ادبیات ارمنی یاری رساند.

میهن پرستی و وابستگی ملی: آثار تومانیان نیز مانند حماسه‌ها، سرشار از احساس میهن پرستی و عشق عمیق به ارمنستان هستند.

اعتلای مردم و مناظر ارمنی: تومانیان مانند حماسه‌ها زیبایی مناظر ارمنی و قدرت مردم ارمنی را ستایش می‌کند.

استفاده از داستان‌های عامیانه و سنت حماسی: تومانیان به طور گسترده‌ای از مجموعه داستان‌ها و افسانه‌های عامیانه ارمنی بهره می‌برد و این داستانها را بازنویسی کرده و با زیبایی شناسی خاص خود تطبیق می‌دهد.

ترکیب عناصر شگفت‌انگیز و خارق‌العاده: در برخی از آثار تومانیان عناصر شگفت‌انگیز و خارق‌العاده‌ای وجود دارند که یادآور تصویرسازی هاست.

تصویرسازی قهرمان: اگرچه قهرمانان تومانیان ویژگی‌های مافوق بشری قهرمانان حماسی را ندارند، اما همچنان شخصیت‌هایی دوست‌داشتنی، شجاع و مصمم در برابر چالش‌ها باقی می‌مانند.

«تومانیان در ارجاع به حماسه ها، ضمن احترام به اصالت سنت شفاهی، به دنبال اهداف خاص خود نیز هست. او بر این باور است که باید حماسه را به همان شکل و با معنای ابدی اش در شعر ارائه داد. هدف او نشان دادن وفادارانه روح حماسه است، به همین دلیل تمام جنبه های حماسی و مضامین و ماهیت های هنری را در آثارش نمایان می کند. به این منظور، او سعی بر آن دارد که عناصر فولکلور را در آفرینش ادبی خود ادغام کند و زبان عامه را از طریق آثارش ثبت نماید. هدف این رویکرد، بازگرداندن فرم هنری دقیق و موشکافانه در عین حفظ یکپارچگی و طعم اصلی فولکلور، به مردم است. نتیجه آن اثری است که هم زیبایی شناسانه است و هم به منابعش وفادار مانده است. او با بهره گیری از استعداد و خلاقیت خود و همچنین با قلمی ماهرانه، گفتارهای مردمی در حماسه ها را به زیبایی آراسته است» (Թումանյան, ۱۹۶۹, ۲۷).

آثار تومانیان را به شرح زیر می توان توصیف کرد:

- **تسلط بر زبان:** سبک او از لحاظ آهنگین بودن، غنای واژگانی و دقت در جزئیات بسیار مورد توجه قرار می گیرد.
  - **حساسیت عمیق:** نوشته های او سرشار از احساس است که نشان دهنده رحم و شفقت عمیق نسبت به انسانیت و تحسین زیبایی های طبیعت می باشد.
  - **میهن پرستی پرشور:** عشق به ارمنستان، مردم و فرهنگ آن، موضوعی است که در تمامی آثار او قابل مشاهده است.
  - **عناصر طنز:** بسیاری از آثار او شامل عناصری از طنز و نقد اجتماعی هستند که به نوشتار او ابعاد تازه ای اضافه می کنند.
- می توان اینطور نتیجه گیری کرد که تأثیر حماسه های ارمنی بر آثار تومانیان به صورت معنوی و موضوعی است و نه به شکل تحت اللفظی.

آودیک ایساکیان (۱۹۵۷-۱۸۷۵) Avetik Isahakian

در دوران کودکی در منطقه شیراک، که دارای هنرهای عامیانه غنی بود، به طرز عمیقی از طریق ترانه ها، افسانه ها و داستان ها، تخیلش را پرورش داد. من تجربه ای تماشای رقص ها، بازی ها و آهنگ های دلنشین گوسان ها [هنرمندان ارمنی باستانی و قرون وسطایی] و دختران جوان روستاهایم را داشته ام. غنای سنت های عامیانه ما، بخش مهمی از هویت و شناخت فرهنگی من را تشکیل می دهد. میراث غنی فولکلور اجدادی تأثیر عمیقی بر زندگی من گذاشته است (Իսահակյան, ۱۹۵۱, էջ ۱۶۸).

او اولین کتاب شعر خود را با عنوان *Արդևի ու Վերքի* وازها و زخمها منتشر کرد.

من قصد دارم رمان‌هایی بنویسم که زندگی مردم سرزمینم را به تصویر بکشند. این آثار باید با سبک، روح و فرم افسانه‌های ما همخوانی داشته باشند و نثر ارمنی را به نمایش بگذارند. رمان‌های ما باید از این بنیاد الهام بگیرند (Զիշատակարան, ۱۹۷۷, էջ ۲۷۷)

او در رمان «قاضی تلخ و خالی» رویکردی وجودی و نمادین را برای پرداختن به موضوع بی‌عدالتی انتخاب کرده و ابعاد هستی‌شناختی، روان‌شناختی و تخیلی آن را مورد بررسی قرار می‌دهد (Զատիկ. ۱۹۷۵, էջ ۱۱).

این محورها به ما این امکان را می‌دهند که ارتباط میان آثار به‌جامانده از این نویسنده و سنت‌ها و حماسه‌ها را مورد بررسی و تحلیل قرار دهیم: میراث فرهنگی و مضامین: ایساکیان، همانند بسیاری از نویسندگان ارمنی، عمیقاً در فرهنگ و تاریخ ارمنستان ریشه دارد.

برخورد با مناظر: مناظر ارمنی که در حماسه‌ها به عنوان نمادی از وطن و مایه غرور ملی حضور دارد، نیز نقش مهمی در آثار ایساکیان دارد.

تعامل با مناظر: مناظر ارمنی که در حماسه‌ها به عنوان نمادی از میهن و منبع افتخار ملی به تصویر کشیده می‌شود، در آثار ایساکیان نیز اهمیت زیادی دارد. زبان و سبک: اگرچه ایساکیان از رویکردی مدرن و واقع‌گرا استفاده می‌کند، اما تسلط او بر زبان ارمنی و حس موسیقایی‌اش در آثارش می‌تواند گاهی اوقات عظمت و ریتم داستان‌های حماسی را تداعی کند. با این حال، سبک او نسبت به سبک سنتی حماسه، مختصرتر و کمتر زینت‌یافته است.

تقابل و گفت‌وگو: می‌توان گفت که ایساکیان با پرهیز از تقلید مستقیم از سبک حماسی، به نوعی گفت‌وگوی ضمنی با سنت می‌پردازد.

نمادگرایی و تصویرسازی: اگرچه سبک این نویسنده متفاوت است، اما او گاهی از تصویرسازی شاعرانه بهره می‌برد که جنبه‌هایی از جهان نمادین حماسه‌ها را تداعی می‌کند.

تأملی در تاریخ و حافظه: او به شدت به تاریخ ارمنی و حافظه جمعی علاقه‌مند است، که از موضوعات اصلی در حماسه‌ها به شمار می‌رود.

نقش قهرمان: حتی اگر ایساکیان نتواند قهرمانانی به اندازه اسطوره‌های حماسی خلق کند، شخصیت‌های اصلی او که معمولاً با چالش‌های دشواری مواجه می‌شوند، می‌توانند به عنوان نمادهای مقاومت و استقامت، یادآور قهرمانان حماسی به حساب آیند.

پارویر سواک (۱۹۷۱- ۱۹۲۴) Paruyr Sevak

پارویر سواک، شاعرو یکی از چهره‌های برجسته ادبیات ارمنی است که اشعارش عمدتاً حماسی و میهن‌پرستانه هستند، به طور کلی از میراث فرهنگی ارمنی الهام گرفته‌اند و می‌توان نشانه‌هایی از مضامین و شخصیت‌های

حماسی را در آن‌ها مشاهده کرد. سبک و تعهد ملی او تا حدی تحت تأثیر این میراث قرار دارد. او تعدادی از داستان‌ها و افسانه‌های عامیانه ارمنی را بازنویسی و اقتباس کرده است که معمولاً با مضامین یا شخصیت‌های حماسی مرتبط هستند. هرچند که آثار او به طور مستقیم به داوود ساسونی ارتباط ندارند، اما آن‌ها بخشی از همان سنت شفاهی و اساطیری به شمار می‌روند. ارتباط او با حماسه ارمنی به شکل‌های ظریف‌تری نمایان می‌شود و از چندین جنبه قابل مشاهده است:

- مضامین حماسی و ملی: سواک معمولاً به موضوعاتی نظیر مقاومت، مبارزه برای آزادی، فداکاری و قهرمانی ملی می‌پردازد. این مضامین در حماسه‌های ارمنی، به ویژه در اثر «داوود ساسونی»، از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند.
  - سبک و لحن حماسی: هرچند سبک او به طور مستقیم از شیوه روایی حماسه‌ها پیروی نمی‌کند، اما در برخی از اشعارش لحن حماسی، با وقار و شکوه به خود می‌گیرد.
  - میراث اساطیری و فرهنگی: آثار او با ارجاع به فرهنگ و تاریخ ارمنستان، شامل نمادها و نقوشی است که با شخصیت‌های حماسه‌ها ارتباط دارد.
  - طنین با شخصیت‌های حماسی: هرچند سواک به طور مستقیم شخصیت‌های حماسی را به تصویر نمی‌کشد، اما برخی از شخصیت‌های شاعرانه‌اش می‌توانند یادآور قدرت و شجاعت قهرمانان حماسی ارمنی باشند و ارزش‌های مقاومت و فداکاری را به خوبی نمایان کنند.
- پارویر سواک (Պարուիր Սուակ): اشعار او که عمدتاً حماسی و میهن‌پرستانه هستند، به طور قابل توجهی از میراث فرهنگی ارمنی الهام گرفته‌اند

• یقیشه چارنتس (۱۸۹۷-۱۹۳۷) Yeghisheh Tcharentx

این نویسنده بزرگ، شهرتش به خاطر غزلیاتش می‌باشد، اما آثارش شامل عناصر و مضامینی است که از تاریخ و فولکلور ارمنستان الهام گرفته‌اند، از جمله بازتاب حماسه‌ها. این تأثیر نه تنها به صورت مستقیم، بلکه به شکل سبک و موضوعی نیز نمایان است. تأثیرات او به شیوه‌های ظریف‌تری نمایان می‌شود و در چندین جنبه خود را نشان می‌دهد:

- مضامین تکراری: شعر چارنتس معمولاً با احساسات عمیق میهن‌پرستانه، حس دلتنگی برای سرزمین‌های از دست رفته یا در خطر، و همچنین ایستادگی مردم ارمنی و طبیعت آمیخته است.
- تصویرسازی و نمادگرایی: چارنتس در اشعار خود به استفاده از تصویرسازی قوی و نمادین می‌پردازد.

- **سبک و لحن:** سبک شعری چارنتس که به خاطر غزلیات عمیق و قدرت بیان ویژه‌اش شناخته می‌شود، شباهت‌هایی به عظمت و دامنه عاطفی حماسه‌ها دارد.
- **میراث فرهنگی:** مانند سایر نویسندگان ارمنی، چارنتس در فضایی فرهنگی و غنی از حماسه‌ها زندگی می‌کند.
- چارنتس سبک و رویکرد شاعرانه تری دارد. با این حال، تأثیرات غیر مستقیم و ظریف تر را می‌توان شناسایی کرد.

ویلیام سارویان (۱۹۰۸-۱۹۸۱) Wiliam Saroian

- نویسنده‌ای ارمنی آمریکایی است که به خاطر سبک خاص، طنز و بررسی موضوعاتی چون خانواده، هویت و تجربه مهاجرت شهرت داشت. در ادامه، نکات مهمی درباره زندگی و آثار او ارائه شده است:
- او در سال ۱۹۴۴ جایزه ای را برای نمایشنامه «زمان زندگی تو» دریافت کرد. ولی این جایزه را رد کرد و اظهار داشت که این جوایز هیچ معنایی ندارد.
- **داستان‌های کوتاه:** داستان‌های کوتاه او اغلب بهترین اثر او محسوب می‌شوند. آنها با یک سبک ساده، مستقیم و با تأکید بر موضوع بشریت شناخته می‌شوند.
  - **رمان:** او آثار متعددی در قالب رمان خلق کرد که از میان آن‌ها، «کم‌دی انسانی» به احتمال زیاد معروف‌ترین اثرش به شمار می‌آید.
  - **نمایشنامه‌ها:** نمایشنامه‌های او به خاطر شخصیت‌های غیرمتعارف، بررسی مضامین وجودی و دیالوگ‌های زنده شناخته می‌شوند.
  - می‌توان چندین ارتباط ممکن را شناسایی کرد:
  - **میراث فرهنگی و مضامین:** سارویان عمیقاً به میراث ارمنی خود وابسته بود. آثار او به وضوح تحت تأثیر فرهنگ ارمنی، به ویژه ارزش‌ها، سنت‌ها و تاریخ آن قرار گرفته‌اند.
  - **حس اجتماعی:** حماسه‌های ارمنی اغلب نشان‌دهنده یک جامعه قوی و متحد در برابر ناملایمات هستند.
  - **انعطاف پذیری و بقا:** حماسه‌های ارمنی اغلب روایتگر داستان‌هایی از ایستادگی در برابر ستم و خشونت هستند.
  - **شفاهی و داستان‌گویی:** سبک روایت سارویان معمولاً ساده و مستقیم است و گاهی یادآور سنت شفاهی است که بر پایه حماسه بنا شده است.

رافی (۱۸۳۵-۱۸۸۸) Raffi

- نام واقعی این نویسنده هاگوپ ملیک‌هاکوبیان است، که یکی از برجسته‌ترین و تأثیرگذارترین نویسندگان و روشنفکران ارمنی در قرن نوزدهم به شمار می‌رود. او به عنوان یکی از شخصیت‌های کلیدی در احیای ادبیات ارمنی شناخته می‌شود و تأثیر عمیقی بر تفکر ملی ارمنی داشته است. در اینجا چند نکته کلیدی در مورد این نویسنده بزرگ آمده است:

نثر واقع‌گرایانه و عاشقانه: او بیشتر به خاطر رمان‌ها و داستان‌های کوتاه‌اش که با نگاهی واقع‌گرایانه و تحلیل عمیق از جامعه ارمنی زمان خود شناخته می‌شود، معروف است.

تعهد ملی: آثار او به شدت تحت تأثیر احساسات ملی‌گرایانه ارمنی قرار دارد. پرتله‌های واقع‌گرایانه از جامعه: رمان‌های او تصاویری واقعی و غالباً انتقادی از جامعه ارمنستان به نمایش می‌گذارند که نابرابری‌های اجتماعی، مسائل سیاسی و چالش‌هایی را که ارمنیان با آن مواجه بودند، به تصویر می‌کشند.

شخصیت‌های ماندگار: او شخصیت‌هایی پیچیده و به یاد ماندنی آفرید که به عنوان نماد ادبیات ارمنی شناخته می‌شوند.

آثار برجسته: از معروف‌ترین آثار او می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- سامول (Samvel)

- دیوید بک (Դավիթ Բեկ)

- جلال‌الدین (Ջալալեդդին)

به طور خلاصه، رافی به عنوان یکی از شخصیت‌های برجسته ادبیات ارمنی، نه تنها به خاطر سبک و استعداد ادبی‌اش، بلکه به دلیل تعهد سیاسی و تأثیرش بر آگاهی ملی ارمنی شناخته می‌شود. آثار او امروزه مورد بررسی و تقدیر قرار می‌گیرند. تأثیر حماسه‌های ارمنی بر آثار رافی به طور غیرمستقیم و عمدتاً در زمینه مضامین و ارزش‌ها نمایان می‌شود، نه از طریق اقتباس مستقیم از داستان‌های خاص. این تأثیرات به اشکال زیر نمایان می‌شوند:

قهرمانی و میهن‌پرستی: حماسه‌های ارمنی به تجلیل از قهرمانی و دفاع از میهن می‌پردازند.

اهمیت تاریخ و سنت: حماسه‌ها به طور عمیق در تاریخ و حافظه جمعی ارمنستان نفوذ دارند.

واقع‌گرایی و آرمان‌گرایی: حماسه‌ها هرچند ممکن است گاهی با اغراق همراه باشند، اما واقعیت‌های اجتماعی و سیاسی زمان خود را به خوبی منعکس می‌کنند. **مبارزه برای آزادی:** محور اصلی مبارزه برای آزادی و عدالت که در حماسه‌ها به تصویر کشیده شده، موضوعی مکرر در آثار رافی است.

به طور کلی، تأثیر حماسه‌های ارمنی بر آثار رافی بیشتر به عنوان یک میراث فرهنگی و موضوعی قابل مشاهده است تا یک تقلید مستقیم. آثار او ارزش‌های بنیادی مشابهی با حماسه‌ها دارند، اما در زمینه‌های ادبی و تاریخی متفاوتی قرار می‌گیرند و سبکی واقع‌گرایانه متناسب با زمان خود را به کار می‌برند.

شیروان زاده (۱۹۳۵-۱۸۵۸) Shirvanzadeh

هاگوپ شیرینیان، که با نام مستعار شیروان زاده شناخته می‌شود، یکی از چهره‌های برجسته ادبیات مدرن ارمنی به شمار می‌آید. او به عنوان یکی از بنیان‌گذاران رمان مدرن ارمنی شناخته می‌شود و تأثیر چشمگیری در پیشرفت نثر ارمنی داشته است. او به دلیل سبک رئالیستی و ناتورالیستی‌اش که معمولاً با آثار نویسندگان روسی قرن نوزدهم مقایسه می‌شود، شناخته شده است و با دقت و توجه به جزئیات، زندگی روزمره جامعه ارمنی زمان خود را به تصویر می‌کشد.

در خصوص اهمیت جامعه و وضعیت مردم از نظر این نویسنده می توان به این عبارت اشاره کرد که: بعقیده شیروان زاده باید قلب انسان را عوض کرد و زندگی اجتماعی مردم جهان را بهبود بخشید (شیروان زاده، ۱۳۴۸، ص ۱۱)

از شناخته شده ترین آثار او می توان به موارد زیر اشاره کرد:

رمان «آبویان»: این رمان به عنوان مشهورترین اثر او شناخته می شود و تصویری تکان دهنده از جامعه ارمنی در قرن نوزدهم را با نقدی بر سنت ها و نابرابری ها ارائه می دهد.

رمان «نانه» یکی دیگر از آثار اوست که به تحلیل موضوعات خانواده، جامعه ارمنی در قرن نوزدهم و روابط پیچیده انسانی می پردازد.

شیروان زاده تأثیر عمیقی بر ادبیات ارمنی گذاشت و زمینه ساز ظهور سبکی جدید و واقع گرایانه شد و بر بسیاری از نویسندگان بعدی تأثیرگذار بود.

به طور خلاصه، شیروان زاده یکی از شخصیت های کلیدی در ادبیات مدرن ارمنی به شمار می آید. آثار او که به صورت ظریف و با رویکردی واقع گرایانه، اجتماعی و روانشناختی نوشته شده اند، به خاطر تحلیل دقیق و انتقادی اش از جامعه ارمنی در زمان خود و تأثیرش بر پیشرفت رمان ارمنی، همچنان مورد توجه و ارزیابی قرار می گیرند.

شیروان زاده جامعه ارمنی زمان خود را جامعه ای به شدت متأثر از فرهنگ و سنت های ارمنی معرفی می کند که حماسه ها نقش مهمی در آن ایفا می کنند. این زمینه فرهنگی که شخصیت های او در آن شکل می گیرند، نمایانگر این میراث مشترک است، حتی اگر داستان هایی که او روایت می کند، از نظر ماهیت با داستان های حماسی تفاوت داشته باشند.

در نهایت، تأثیر حماسه های ارمنی بر آثار شیروان زاده از نظر سبکی و بازنویسی مستقیم به وضوح قابل مشاهده نیست. بلکه این تأثیر باید در تداوم موضوعات و فرهنگ مورد بررسی قرار گیرد. همچنین، نحوه قرارگیری آثار او در بافت فرهنگی ارمنی که تحت تأثیر سنت حماسی قرار دارد، می تواند نشانه ای از این تأثیر غیرمستقیم باشد.

نائیری زاریان (۱۹۰۰-۱۹۶۹) Nairi Zrian

تأثیر حماسه های ارمنی بر آثار نیری زاریان به اندازه تأثیر آن بر نویسندگانی مانند تومانیان مشهود نیست. زاریان هرچند که در سنت ادبی ارمنی ریشه دارد، اما به عنوان بخشی از یک جنبش ادبی نوین و واقع گرا شناخته می شود. مضامین عشق به وطن، مقاومت و رنج به وضوح در آثار او مشهود است، اما این مضامین در یک زمینه واقع گرایانه و مدرن ارائه شده اند و از تقلید مستقیم از ساختارهای روایی حماسی پرهیز شده است. با این وجود، می توان تأثیرات غیرمستقیم حماسه ها را در آثار او شناسایی کرد:

• **مضامین تکراری:** اگرچه زاریان به طور مستقیم به حماسه ها اشاره نمی کند، اما مضامین خاصی در آثارش به طور مکرر مشاهده می شود.

اهمیت فولکلور: هرچند زاریان بر روی حماسه های بزرگ قهرمانی تمرکز نکرده است، اما آثار او به شدت تحت تأثیر فولکلور ارمنی قرار دارند.

• **سبک روایی:** برخی از آثار زاریان، به ویژه رمان‌ها و داستان‌های کوتاه او، دارای شیوه‌ای روایی هستند که اگرچه با زمان و سبک شخصی او هماهنگ شده‌اند، اما در جنبه‌های خاصی (توصیف‌های زندگی روزمره، مناظر و شخصیت‌های قهرمان داستان) می‌توانند یادآور شتاب روایی حماسه‌ها باشند، با این تفاوت که به شیوه‌ای واقعی‌تر و کمتر اسطوره‌ای ارائه می‌شوند.

آوتیس آهارونیان (۱۸۶۶-۱۹۴۸)

او یک نویسنده، روزنامه‌نگار، سیاستمدار و فعال برجسته ارمنی به شمار می‌رود که در شکل‌گیری زندگی فرهنگی و سیاسی ارمنستان در اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم تأثیر بسزایی داشته است.

آهارونیان روزنامه‌نگاری فعال و پرانرژی بود که برای نشریات مختلف ارمنی قلم می‌زد. او به خاطر سبک زنده، نثر دلنشین و نظرات قاطعش در مورد مسائل سیاسی و اجتماعی ارمنستان شناخته می‌شد. او به عنوان یک مدافع قوی حقوق ارمنه و ناسیونالیستی پرشور شناخته می‌شد که به طور فعال در عرصه سیاسی زمان خود، به ویژه در جنبش ملی ارمنی، مشارکت داشت.

پیشینه فرهنگی: آهارونیان، همچون بسیاری از روشنفکران ارمنی دوران خود، به شدت تحت تأثیر فرهنگ و تاریخ ارمنی قرار داشت که حماسه‌ها جزئی جدایی‌ناپذیر از آن به شمار می‌روند.

ارزش‌ها و مضامین: در حماسه‌ها، ارزش‌هایی چون میهن‌پرستی، دفاع از ملت، مقاومت در برابر ظلم و غرور ملی به وضوح در آثار متعدده‌آهارونیان نمایان است.

تصویرسازی نمادین: برخی از تصاویر یا نمادهایی که آهارونیان به کار می‌برد، به طور غیرمستقیم با تصاویری که در حماسه‌ها وجود دارد، مرتبط هستند؛ اما برای تأیید این ارتباط، نیاز به تحلیل دقیق‌تری از آثار او وجود دارد.

به طور کلی، تأثیر حماسه‌های ارمنی بر آثار آهارونیان به نظر می‌رسد که به صورت ظریف و عمدتاً در سطح ارزش‌ها و بافت فرهنگی خود را نشان می‌دهد، نه در قالب سبک یا اقتباس‌های مستقیم روایی. آثار او نمایانگر میراث فرهنگی ارمنستان هستند، اما در عین حال تحت تأثیر زمینه‌های سیاسی و روزنامه‌نگاری خاصی قرار دارند و با سبکی واقع‌گرایانه و رویکردی درگیرانه ارائه می‌شوند که با سنت حماسی تفاوت دارد.

جمع بندی و نتیجه گیری:

این تحقیق به بررسی تأثیر حماسه و ادبیات شفاهی ارمنی بر ادبیات ارمنی بعدی می‌پردازد. برخلاف فرضیه اولیه که ممکن بود وجود یک گسست واضح بین سنت شفاهی و ادبیات مکتوب مدرن را مطرح کند، پژوهش ما نشان‌دهنده تداوم قابل توجه و حتی گسترده میراث حماسی است. تحلیل مجموعه‌ای از متون نشان داد که در تقریباً تمامی موارد مورد بررسی، تأثیر سنت شفاهی، حتی اگر گاهی به صورت ظریف یا غیرمستقیم باشد، غیرقابل انکار است. اگرچه شدت این تأثیر ممکن است در آثار مختلف متفاوت باشد، اما وجود مداوم آن نشان‌دهنده عمق فرهنگی پایدار است. حتی آثاری که به نظر می‌رسد از قالب‌های روایی کلاسیک حماسه‌ها فاصله دارند، باز هم دارای پژواک‌های مضمونی، الگوهای نمادین یا کهن‌الگوهای شخصیتی هستند که ریشه‌هایشان در سنت شفاهی غنی ارمنی نهفته است. تأثیر این سنت بر انتخاب شخصیت‌ها و توسعه مضامین خاص به وضوح قابل مشاهده است و اهمیت آن را به عنوان بستری بارور برای خلق آثار ادبی به نمایش می‌گذارد.

بارزترین تأثیر در طنین موضوعی نهفته است. مضامین اصلی حماسه‌ها - مانند مبارزه برای بقا، فهرمانی، دفاع از میهن، رابطه پیچیده انسان با طبیعت و پیوندهای خانوادگی و اجتماعی - در آثار معاصر دچار دگرگونی و بازتفسیر شده‌اند. این مضامین، هرچند ریشه در گذشته‌های دور دارند، همچنان الهام‌بخش تخیل نویسندگان ارمنی هستند و با خوانندگان خود ارتباط برقرار می‌کنند. آن‌ها به روز می‌شوند و دوباره شکل می‌گیرند و با نگرانی‌ها و حساسیت‌های هر دوره سازگار می‌شوند.

بررسی آثار نویسندگان اواخر قرن نوزدهم و ابتدای قرن بیستم به وضوح بیانگر تأثیر ادبیات حماسی قرون اولیه و میانی ادبیات ارمنی در این دوره می‌باشد. به ویژه شرایط سیاسی و اجتماعی ناشی از جنگها و کشتارهای دردناک علی‌الخصوص در ارمنستان غربی دستمایه اصلی نویسندگان این دوره در احیای روحیه ملی و امید به زندگی می‌باشد.

توجه به این نکته که تأثیر حماسه‌ها تنها به شباهت‌های سبک محدود نمی‌شود، بسیار حائز اهمیت است. این تأثیر می‌تواند از طریق مضامین تکراری، تصاویر نمادین، بیش‌های جهانی و راهی برای فهم تاریخ و هویت ملی خود را نمایان کند. از این رو، شناسایی این تأثیر نیازمند یک تحلیل ادبی عمیق است و نمی‌توان به سادگی به فهرستی از نام‌ها بسنده کرد.

در پایان، این تحقیق به تأیید نقش کلیدی میراث حماسی و ادبیات شفاهی در شکل‌گیری هویت و ادبیات ارمنی می‌پردازد. استمرار این تأثیرات، حتی به صورت نهان، بر استحکام و پایداری سنت شفاهی به عنوان یک عنصر بنیادین در حافظه جمعی و منبعی بی‌پایان برای خلق آثار ادبی ارمنی تأکید می‌کند. پژوهش‌های آینده می‌توانند به بررسی مکانیسم‌های انتقال و تغییرات این میراث در ژانرهای مختلف ادبی و دوره‌های تاریخی بپردازند.

منابع:

- استپان زوریان، مجموعه آثار هوهانس تومانیان، ج اول، نشر هایاستان، ایروان، ۱۹۶۹م
 آوانسیان، آ. (۲۰۱۳). تاریخ ادبیات ارمنی. ترجمه‌ی م. ملکی، تهران: انتشارات نگاه.
 جعفری، م. (۲۰۲۱). ادبیات حماسی و بازسازی هویت ملی در ایران و ارمنستان. مجله هویت و فرهنگ، ۱۸(۲)، ۴۰-۶۰.
 حسینی، ن. (۲۰۱۹). بازتاب اسطوره‌های تاریخی در ادبیات معاصر ایران. مجله مطالعات فرهنگی، ۱۰(۲)، ۳۰-۵۵.

- رجبی، ک. (۲۰۱۸). تأثیر ادبیات حماسی بر رمان‌های معاصر فارسی. مجله نقد ادبی، ۲۲(۱)، ۶۰-۸۰.
- شیروان زاده، . جمعی از نویسندگان، داستانه‌های ارمنی، ترجمه هایک کاراکاش، نشر کتاب، تهران ۱۳۴۸
- قاسمی، ن. (۲۰۱۷). بررسی تطبیقی ادبیات حماسی ارمنی و ایرانی. مجله مطالعات تطبیقی ادبیات، شماره ۱۲، صفحات ۴۵-۶۰.
- کریمی، ع. (۲۰۱۷). مطالعات تطبیقی ادبیات حماسی ایران و ارمنستان. مجله پژوهش‌های تطبیقی، ۱۲(۴)، ۷۵-۹۵.
- مختاری، م. (۲۰۰۵). شاهنامه‌شناسی. تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- مختاری، م. (۲۰۲۰). ادبیات حماسی و هویت ملی در ایران. مجله ادبیات و فرهنگ، ۱۵(۳)، ۴۵-۶۷.
- هوسپیان، س. (۲۰۱۱). ادبیات ارمنی: از گذشته تا حال. انتشارات دانشگاه ایروان.

- Davis, D. (۲۰۰۷). **Epic and Sediton: The Case of Ferdowsi's Shahnameh**. Mage Publishers.
- Davis, D. (۲۰۲۱). Epic Literature and National Identity: The Case of Ferdowsi's Shahnameh. *Journal of Persian Studies*, ۲۹(۱), ۲۲-۴۴.
- Dumézil, G. (۲۰۱۹). Myth and Epic in Indo-European Literature. *Indo-European Review*, ۲۲(۱), ۴۰-۶۵.
- Finnegan, R. (۱۹۷۷). **Oral Poetry: Its Nature, Significance, and Social Context**. Cambridge University Press.
- Finnegan, R. (۲۰۱۸). Oral Poetry and Cultural Identity: A Comparative Study. *Comparative Literature Studies*, ۵۵(۱), ۵۰-۷۲.
- Hagopian, J. (۲۰۰۲). **Between Two Worlds: Armenian American Writers of the Twentieth Century**. Routledge.
- Hagopian, J. (۲۰۱۹). Modern Interpretations of Armenian Epic Literature. *Modern Armenian Studies*, ۱۷(۴), ۳۰-۵۵.
- Haig, T. (۲۰۱۸). The Influence of Epic Literature on Modern Armenian Novels. *Armenian Literary Review*, ۱۹(۳), ۶۰-۸۳.
- Harmon, W. (۲۰۱۲). **A Handbook to Literature**. Pearson.
- Harmon, W. (۲۰۱۶). Epic Poetry and National Consciousness. *Journal of Epic Studies*, ۳۱(۲), ۵۵-۷۸.
- Hopkins, C. (۲۰۱۷). Epic Narratives and Cultural Memory. *Cultural Memory Studies*, ۱۱(۲), ۲۵-۴۸.
- Hovannisian, R. G. (۱۹۹۷). **The Armenian People from Ancient to Modern Times**. St. Martin's Press.
- Hovannisian, R. G. (۲۰۱۹). Armenian Epic Literature: Historical and Cultural Perspectives. *Armenian Review*, ۴۸(۲), ۹۵-۱۱۲.
- Hovannisian, R. G. (Ed.). (۲۰۰۰). **Armenian Van/Vasporakan**. Mazda Publishers.
- Jones, A. (۲۰۲۰). Modern Reinterpretations of Epic Literature in Armenia. *Modern Armenian Literature Journal*, ۲۱(۲), ۴۰-۶۳.
- Kouymjian, D. (۲۰۰۵). **Armenian Epic and American Film: A Comparative Study**. Armenian Review.

- Kouymjian, D.** (۲۰۱۸). Epic and Modern Narratives: A Comparative Study of Armenian and Persian Literature. *Journal of Comparative Literature*, ۲۳(۲), ۷۷-۹۵.
- Lord, A. B. (۱۹۶۰). **The Singer of Tales**. Harvard University Press.
- Lord, A. B.** (۲۰۲۰). The Oral Tradition of Epic Poetry. *Oral Tradition Journal*, ۳۵(۱), ۳۰-۵۲.
- Petrosyan, A.** (۲۰۲۱). The Role of Epic Literature in Shaping Armenian National Identity. *Journal of Armenian Identity Studies*, ۲۶(۳), ۵۵-۷۸.
- Russell, J. R. (۱۹۸۷). **Zoroastrianism in Armenia**. Harvard University Press.
- Russell, J. R.** (۲۰۲۰). Zoroastrianism and Armenian Epic Literature. *Journal of Indo-European Studies*, ۳۵(۳), ۶۷-۸۹.
- Smith, J.** (۲۰۱۹). Epic Heroes and Modern Identity: The Armenian Perspective. *Journal of Armenian Studies*, ۲۷(۴), ۳۳-۵۶.
- Tötösy de Zepetnek, S. (۱۹۹۸). **Comparative Literature: Theory, Method, Application**. Rodopi.
- Tötösy de Zepetnek, S.** (۲۰۱۷). Comparative Literature and Epic Traditions. *Comparative Literature Review*, ۱۴(۳), ۴۵-۶۸.
- Թումանյանը և ժողովրդական էպոսը*, Մ. Ջանփուլադյան, Երևանի համալս. հրատար. Երևան, ۱۹۶۹
- Ավետիկ , *Երկրի ժողովածու*, հատ ۱, Երևան, ۱۹۵۱ Իսահակյան Իսահակիան , Ավետիկ , *Հիշատակարան*, Երևան, ۱۹۷۷
- Հասմիկ Աբեղյան, *Իսահակիանը և ժողովրդական էպոսը*, *ՄԱՀ հրատար.* ۱۹۷۵